ACTIVITAT ARQUEOLÒGICA 1992

Antoni Moro i Garcia

Un any més l'arqueologia ha esdevingut una de les activitats importants a la nostra ciutat, amb la consolidació del Mòdul de l'Escola Taller de Vallparadís, que ha pogut concretar-se al llarg de l'any, gràcies a la iniciativa de l'Institut Municipal de Cultura i Esports, amb la col·laboració de Foment de Terrassa, S.A.

L'activitat arqueològica d'enguany s'ha centrat fonamentalment en la continuïtat dels treballs d'investigació i excavació del Castell Cartoixa de Vallparadís i del seu entorn, i, més concretament, del seu sistema de defensa, els fossats. Així mateix, dues actuacions realitzades el mes de desembre de 1991 han commocionat la ciutat: el descobriment de restes arquitectòniques conservades «in situ» del Castell Palau de Terrassa i el descobriment de la tomba de Joan Monpeó.

També, no voldríem oblidar la resposta i la confirmació de la sensibilitat per part dels ciutadans en el desenvolupament de les tasques arqueològiques que el Mòdul d'Arqueologia realitza. Val a dir que el gran nombre de participants en el Camp de Treball d'Arqueologia i en el Taller de Restauració, dins les activitats de «Terrassa Estiu Jove», convocat per Baumann Servei Jove, ha contribuït a l'èxit total. S'ha comptat amb la participació de 50 joves entre els 11 i els 20 anys, que han col·laborat durant aquest estiu passat en les tasques arqueològiques al Castell de Vallparadís.

DESCOBRIMENT I EXCAVACIÓ DE LA TOMBA DE JOAN MONPEÓ

Amb motiu de les obres de restauració i rehabilitació de la capella del Sant Crist de l'església del Sant Esperit, el senyor Jeroni Font i Casals es va posar en contacte amb nosaltres per tal de localitzar les restes del mestre escultor Joan Monpeó, enterrat en aquesta capella el desembre de 1726; s'ignorava fins ara la ubicació exacta de la seva tomba, que fou profanada el dia 18 de juliol de l'any 1936.

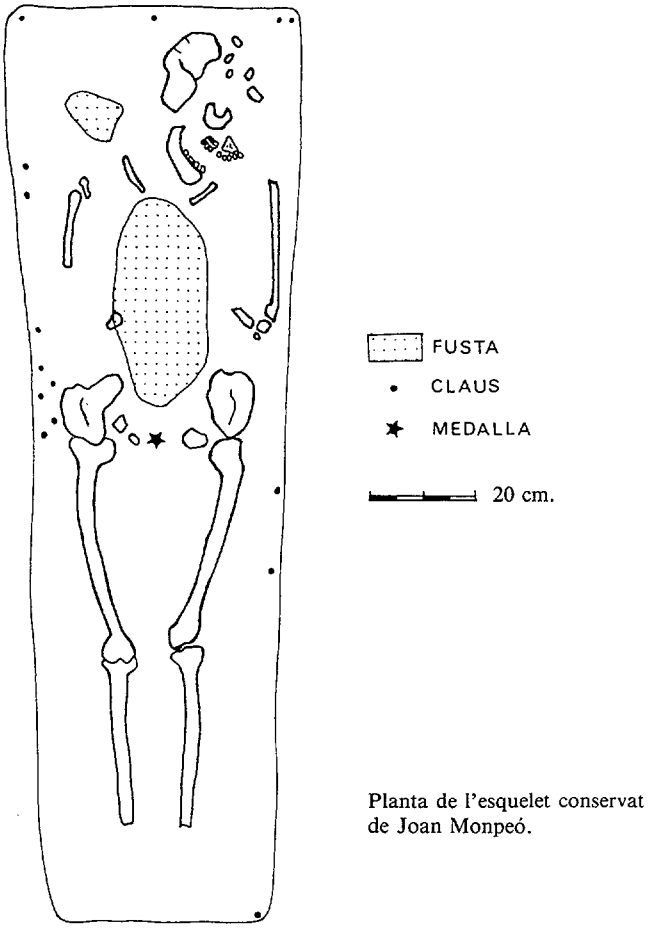
Joan Monpeó va ésser el mestre escultor del retaule barroc de l'altar major del Sant Esperit, cremat l'any 1936. La construcció del retaule es va començar l'any 1699 i, després de la seva mort, va ésser acabat l'any 1729 pel seu fill Josep Monpeó [1].

El seguiment de l'aixecament de la pavimentació actual de la capella ens va permetre observar una reparació feta a base de morter en el paviment conservat en el moment dels fets de la crema de l'església, que gairebé coincidia amb la zona que el senyor Font mateix ens va suggerir. L'excavació d'aquesta reparació va permetre distingir un primer nivell remogut, format per pedres, terres i cendres, coincidint amb els fets de l'any 1936. Després va aparèixer un nivell argilós, compacte, en el qual es trobava l'esquelet, que no presentava cap símptoma de remoció greu.

La fossa és de forma trapezoïdal i està excavada al terreny argilós a uns 50 cm. del paviment de la capella. La seva orientació és nord-sud, de cara al nord, i fa 170 cm. de llargada per 55 cm. de capçalera i 40 cm. als peus. L'esquelet es troba molt mal conservat per culpa de la forta humitat existent. A més, el fet que la tomba fos profanada va suposar un definitiu canvi ambiental. L'esquelet està en posició decúbit supí amb els braços creuats sobre el pit, sense que sigui possible determinar quina mà es superposava sobre l'altra. El crani apareix inclinat cap a l'espatlla esquerra, també molt afectat per la pressió de les terres i per la humitat; els peus no s'han conservat.

Restes de fusta i claus de ferro disposats simètricament permeten resseguir la forma trapezoïdal de la caixa. A l'alçada del maluc dret es va recollir un nombre de claus més petits que podrien correspondre a alguna aplicació decorativa de fusta del taüt.

També observem sobre el pit una forta concentració de fusta descomposta, que ens podria fer pensar en l'existència d'algun objecte de fusta, tal vegada uns rosaris o una gran creu que tindria com a element final una medalla que vàrem localitzar a la zona de la pelvis.

Planta de l'esquelet conservat de Joan Monpeó.

IMMOBLE NÚMERO 6 DEL CARRER CREMAT

Les obres d'ampliació i remodelació de l'establiment *Frankfurt Nou Cremat* van suposar el descobriment d'una pilastra corresponent a la planta baixa del claustre del castell palau de Terrassa. Malauradament, després del seu descobriment, la pilastra va ésser malmesa a la part superior, concretament a la zona d'arrencada dels arcs.

El dia 10 de desembre, el Mòdul d'Arqueologia de l'Escola Taller de Vallparadís va procedir a realitzar la planimetria i les fotografies corresponents, i també a la redacció d'un primer informe de l'estat de conservació i un possible pla d'actuació futura.

1.- CARDÚS, S. *Belleses i records del temple del Sant Esperit de Terrassa.* Terrassa, 1955.

La pilastra és de planta quadrada i està construïda amb carreus de gres ben tallats i agafats amb morter de calç. També es va observar que a 70 cm. sobre el paviment actual es conserva l'empremta de la pavimentació original del castell palau.

Gràcies a la col·laboració del senyor Rafael Navarro, propietari de l'establiment, l'equip de joves arqueòlegs del Mòdul d'Arqueologia va procedir a la inspecció dels dos immobles, números 4 i 6 del carrer Cremat, i al repicat de les parets interiors. Els resultats van ésser satisfactoris ja que es varen descobrir altres elements conservats «in situ» i altres de reaprofitats que corresponien a la galeria claustrada del palau: al primer pis, continuació de les arcades de la pilastra localitzada a la planta baixa, i un fragment d'una claustra decorada; al segon pis, a l'exterior del pati interior, un salmer reaprofitat, i al tercer pis, un fragment d'una galeria compost per dos arcs i un salmer esculturat. Cal afegir que una planimetria provisional de les diferents plantes ens ha permès d'observar la conservació de la distribució de les estances originals entorn de la galeria.

Encara que queda per realitzar l'estudi i els treballs arqueològics definitius, podem avançar que ens trobem amb les restes d'un espai únic conservat del castell palau de Terrassa: la galeria claustrada. Igualment, els diferents elements conservats en el fons museístic de Terrassa procedents de l'enderroc del castell palau, l'any 1891, i de posteriors remodelacions dels edificis permetran, tal vegada, reconstruir «in situ» la galeria claustrada del castell palau de Terrassa.

L'estil de les peces conservades d'aquesta galeria fan pensar en una datació al voltant de final del segle XV i principi del XVI, que s'emmarcaria en el corrent gòtic.

EXCAVACIÓ AL CASTELL CARTOIXA DE VALLPARADÍS

L'activitat arqueològica d'enguany al castell ha estat portada a terme pel Servei d'Arqueologia de la Generalitat i finançada totalment per l'Institut Municipal de Cultura i la Gerència Municipal d'Urbanisme. S'ha comptat també amb la col·laboració del Foment de Terrassa a través del Mòdul d'Arqueologia de l'Escola Taller de Vallparadís.

Els treballs s'han concentrat en els sectors sud i oest. S'ha aconseguit delimitar el fossat sud i les vessants al torrent de Vallaparadís. Al sector sud, a més del fossat, s'han localitzat una sèrie d'estructures que encara s'estan excavant, però que permeten especular amb una data antiga entorn del segle XIV. Al mateix temps, els treballs al sector oest ens han posat al descobert nivells anteriors a la construcció del castell, d'època ibero-romana. És també en aquest sector oest on l'excavació ha posat al descobert altres estructures i nivells arqueològics que ens fan replantejar la cronologia de l'estructura conservada actualment; és a dir, tal vegada part de l'edificació del castell en aquest sector no pertangué a la construcció original.

Els treballs arqueològics al castell de Vallapradís estan posant en evidència el desconeixement que tenim de l'edifici i la necessitat de portar a terme una investigació continuada. Cal reconèixer que el propi estament municipal l'està afavorint mitjançant el Mòdul d'Arqueologia i que fins ara la recerca està donant els seus fruits.

SOBRE LA INSCRIPCIÓ ÀRAB DE LA SALA DEL TINELLET

Mòdul d'Arqueologia. Escola Taller de Vallparadís [1]

El present article pretén aclarir la problemàtica historiogràfica entorn d'una inscripció en caràcters aràbics localitzada durant les tasques de descobriment de l'arrebossat de les parets interiors del Castell Cartoixa, que es van dur a terme l'any 1952 [2]. Aquesta inscripció es troba a uns 2,50 m d'alçada, concretament en un carreu situat a l'angle nord-est de la façana nord de les restes d'una torre central, datada al segle XII i que va ésser reaprofitada al construir-se la capella de la cartoixa del segle XIV.

Aquesta inscripció està feta sobre un carreu ben tallat, de tipus calcari, de forma rectangular, de 26 cm d'alçada, 38,5 cm d'amplada i 20 cm de fons. Les incisions són marcades i amples, i es distribueixen en un doble registre: el superior té una llargada de 29 cm i l'inferior de 22 cm. L'alçada de les lletres oscil·la entre els 8,5 cm les més altes i els 5,5 cm les més petites.

La transcripció correcta, de dreta a esquerra, seria la següent [3]:

ولا غـــالب الا اللـــه تعالـــى

عـــلي بـا للـــه

La traducció del registre superior seria: *No hi ha més vencedor que Allah, l'Altíssim.* Aquest text correspon a l'emblema dels nassarites, l'últim dels regnes taïfes andalusins (1231-1492) i que s'utilitzava com a crit de guerrra. Aquest mateix emblema servia per decorar murs i parets, anomenats *galibes.*

El registre inferior presenta dues paraules ben diferenciades. La situada a la dreta sembla presentar uns traços molt personals com si es tractés d'una signatura. Això ha permès traduir-lo com un nom, Alí عـــلي
La transcripció d'aquesta paraula s'ha realitzat seguint els següents passos, de dreta a esquerra:

La paraula situada a l'esquerra d'aquest segon registre, malgrat ésser fragmentada, correspon a l'exclamació *Per Allah.* La seva transcripció seria: بـا للـــه

Aquesta invocació àrab va ésser correctament traduïda per P. Gorina, que en va ometre, però, l'última paraula ja que era il·legible de tan fragmentada. Malgrat no acceptar les opinions d'historiadors com R. d'Abadal i J. Ainaud [4], que suggeriren una cronologia tardana, en Gorina considerava que aquesta inscripció i les característiques constructives de la fortalesa, planta similar als castells musulmans de Lleida, Balaguer i Tortosa, entre d'altres, permetien considerar el castell de Vallparadís com una construcció àrab i identificar-la amb el *castrum terracium* que la documentació dels segles IX i X esmentava. Aquest plantejament va comportar una llarga polèmica entre Gorina i S. Cardús, el qual ho volgué tancar definitivament amb una publicació prou irònica en què refutava clarament qualsevol lligam àrab del castell cartoixa de Vallparadís [5]; no es tornà a plantejar la qüestió fins trenta anys després, quan P. Balañà tornà a reivindicar la tesi d'en Gorina [6].